

LATGALES IEDZĪVOTĀJU APMIERINĀTĪBA AR VALSTI VIŅU LAIMES IZJŪTAS KONTEKSTĀ

Latgale Inhabitants' Satisfaction with the State in Context of Their Feeling of Happiness

Ēriks Kalvāns

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Abstract. *The aim of this scientific research article is to describe the satisfaction with state of Latgale inhabitants', as well as illustrate how this factor interacts with their feeling of happiness.*

A number of studies confirmed the link between happiness and the socio-economic conditions in the state. The low standard of living of Latgale's inhabitants resulted in a fast decline of the number of inhabitants in the region. The unemployment rate in Latgale is the largest rate of unemployment in Latvia. Because of this problem of satisfaction with the state is very topical in this region.

The theoretical interpretation of the happiness phenomenon is based on the findings of positive psychology, according to which happiness is defined as a life satisfaction and positive evaluation of his life and positive emotions over negative emotions.

The author developed methodology „Family, Job, State” and "Oxford happiness questionnaire" adapted by the author to Latvian culture and socio-demographic survey, were used in the research paper.

It was found out that Latgale inhabitants are not satisfied with the state socio-economic situation, state influence on personality, also the emotional attitude towards the state is at a low level

Keywords: *feeling of happiness, satisfaction with the state, emotional attitude towards the state, attitude towards the state socio-economic conditions, state influence on personality.*

Ievads

Introduction

Šī zinātniskā raksta problemātika izvēlēta pamatojoties uz pozitīvās psiholoģijas virziena pētnieku atziņām par apmierinātības sociālās makrovīdes (šajā gadījumā valsts) kvalitātes lomu iedzīvotāju laimes izjūtas un psiholoģiskās labklājības nodrošināšanā.

Pozitīvās psiholoģijas ietvaros tika veikta virkne pētījumu (Adler & Newman, 2002; Diener & Biswas Diener, 2002; Diener & Seligman, 2004), kuri apstiprina laimes izjūtas saikni ar valsts sociāli ekonomiskajiem apstākļiem. Turklāt tika pierādīts, ka valstiskā līmenī atklājas šāda tendence: jo lielāks ir iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju, jo augstāks ir šis valsts iedzīvotāju

apmierinātības ar dzīvi līmenis (laimes izjūtas kognitīvais komponents) (Stevenson & Wolfers, 2008; Svence, 2009).

Ienākumu faktora ietekme uz laimes izjūtu nav identiska valstīs ar dažādu sociāli ekonomisko labklājības līmeni – noteikts, ka bagātājās valstīs ienākumiem nav būtiskas ietekmes uz laimes izjūtu, turpretī nabadzīgajās valstīs (pie kurām pieskaitāma arī Latvija, un, it īpaši, Latgales reģions) tika konstatēta būtiska ienākumu ietekme uz laimes izjūtu (faktoru korelācija 0,59 - 0,62) (Clark & Oswald, 1994; Diener & Biswas Diener, 2002).

N. Bredberna pētījumi liecina, ka ienākumu līmenis ietekmē arī psihisko veselību, kas ir viens no laimes fenomena aspektiem, tā tika konstatēts, ka depresijas epizodes daudz retāk rodas cilvēkiem ar augstiem ienākumiem nekā cilvēkiem, kuru ienākumi ir zemi (Bradburn, 1969).

N. Adlera un K. Ņūmena pētījumos konstatēts, ka tiem cilvēkiem, kuri ir nabadzīgi un cieš trūkumu, ir tendence dziļāk pārdzīvot fizisku un garīgu saslimšanu, lielāku stresu dzīvē, kas rezultātā pazemina psiholoģisko labklājību un laimes izjūtu, nekā tiem, kuri ir sociāli veiksmīgi un pārtikuši (Adler & Newman, 2002).

Savukārt bezdarbs tiek atzīts par vienu no galvenajiem nelaimes izjūtas avotiem mūsdienu pasaulē. Tas var būt cēlonis depresijai, pašnāvībām, pasliktina veselību, rada apātiju un zemu pašvērtējumu (Clark & Oswald, 1994).

Zemais Latgales iedzīvotāju dzīves līmenis izraisīja strauju šī reģiona iedzīvotāju skaita samazināšanos. No 2000. gada Latgales iedzīvotāju skaits samazinājās par 24 %. Iekšzemes kopprodukts uz vienu Latgales iedzīvotāju ir 15 reizes zemāks, nekā IKP uz vienu Rīgas iedzīvotāju (Воронов & Лавриненко, 2011). Bezdarba līmenis Latgalē, saskaņā ar oficiālajiem datiem, sastāda 19,1 %, kas ir lielākais bezdarba rādītājs Latvijā (saskaņā ar Nodarbinātības Valsts aģentūras datiem, 2016).

Ņemot vērā minētos faktus šī pētījuma mērķis ir izpētīt Latgales iedzīvotāju apmierinātību ar valsti mijiedarbībā ar viņu laimes izjūtu. Jāuzsver, ka primārais pētījuma mērķis bija noteikt Latgales iedzīvotāju apmierinātību ar valsti.

Pētījuma teorētiskie aspekti *Theoretical Aspects*

Jēdziena „valsts” (psiholoģiskā aspekta) teorētiskajai izstrādei tika veikta tādu autoru kā A. Čerdanceva (2000), Ž. Jefremova (2001), I. Kiseļova (2003), I. Kiseļova un A. Smirnovas (2006), V. Kogzbaņenko (2002), A. Vendta (1994), J. Nijes (2003), A. Rebera (2002) zinātnisko atziņu analīze.

Laimes izjūtas fenomena un to determinējošo faktoru problemātika ir izraisījusi plašu pozitīvās psiholoģijas teorētiku interesi un gūst atspoguļojumu daudzos pētījumos (Galati & Sotgiu, 2004; Argyle, 2003; Kahneman, Diener, &

Schwartz, 2003; Lyubomirsky & Sheldon, 2005; Diener, Oishi, & Lucas, 2003; Snyder & Lopez, 2009 u.c.)

Šajā pētījumā lielu aktualitāti iegūst pētnieku F. Endrjūsa un S. Vaitija atziņas, saskaņā ar kurām, apmierinātība ar dzīvi un laimes izjūta atspoguļo cilvēka personiskās dzīves novērtējumu. Cilvēks ir apmierināts tad, kad nav būtiskas diferences starp esošo lietu kārtību dzīvē un priekšstatu par ideālo lietu kārtību, vai cilvēka priekšstatu par to, ko viņš ir pelnījis. Neapmierinātību un nelaimīguma izjūtu rada būtiska neatbilstība starp esošo un ideālu, kā arī tā var rasties sevis un citu cilvēku negatīvas salīdzināšanas gadījumā (Andrews & Withey, 1976).

Pamatojoties uz šo atziņu empīriskajā pētījumā tiek analizēti Latgales iedzīvotāju subjektīvā attieksme pret valsti un savas valsts reālās kvalitātes novērtējums. Tādējādi *atbilstība starp valsts kvalitātes ideālo un reālo novērtējumu pētījumā tiek interpretēta kā faktors, kas paaugstina respondentu laimes izjūtu.*

Pētījuma metodoloģija *Research methodology*

Pētījumā tika iesaistīti respondenti no Rēzeknes, Balvu, Ludzas, Preiļu, Daugavpils un Krāslavas novada (n=450). Empīriskā pētījuma bāzi veidoja valsts izglītības iestādes, Latgales reģiona valsts iestādes un privātie uzņēmumi.

Respondentu apmierinātības ar valsti izpētei tika izmantota autora izstrādāta oriģinālmetodika „Ģimene, Darbs, Valsts”, kas tika veidota pēc semantiskā diferenciāla principa. Šīs metodikas mērķis ir detalizēti izpētīt Latgales iedzīvotāju apmierinātību ar sociālās vides mikro un makrolīmeņa faktoriem „Ģimene”, „Darbs” un „Valsts”, šo faktoru saturu, kā arī to ietekmi uz Latgales iedzīvotāju laimes izjūtu.

Šajā rakstā apkopoti tikai tie pētījuma rezultāti, kuri atspoguļo faktora „Valsts” izpēti.

Jāuzsver, ka faktors „Valsts” tiek aprakstīts no respondenta subjektīvās attieksmes pret valsti viedokļa.

Metodikas „Ģ, D, V” indikatoru faktoranalīzes rezultātā tika iegūtas trīs skalas, kuras atspoguļo Latgales iedzīvotāju subjektīvo attieksmi pret valsti (skat. 1. tabulu).

Faktora „Valsts” struktūrā iespējams izdalīt indikatorus, kuri atbilst šī faktora „kvalitātes” un „cenās” jēdzieniem. Šie jēdzieni, pēc pētījuma autora domām, semantiski pilnīgi atspoguļo pētījuma ideju attiecībā pret pētāmajiem indikatoriem. Ar jēdzienu „kvalitāte” tiek apzīmēts respondenta vēlmju līmenis (ideālais līmenis) attiecībā pret attiecīgās skalas indikatoru, bet ar jēdzienu „cena” tiek apzīmēts respondenta pūļu līmenis, lai sasniegtu atbilstošu kvalitāti.

Respondentu klasifikācijai, atbilstoši laimes izjūtas struktūrai, tika pielietota pētījuma autora adaptēta metodika „Oksfordas laimes aptauja” (Hills & Argyle, 2002; adaptēts: Kalvāns, 2013).

1. tabula Faktora „Valsts” skalu struktūra
Table 1 Factor „State” scale structure

Skalas	Indikatori	Kronbaha alfa
Emocionālā attieksme pret valsti	Cieņu radoša – cieņu neradoša	0,670(I) 0,848(R)
	Man vienaldzīga – man nozīmīga	
	Mīla – nav mīla	
	Stipra – vāja	
	Atvērta – noslēgta	
Attieksme pret valsts sociāli ekonomiskajiem apstākļiem	Totalitāra - demokrātiska	0,640(I) 0,840(R)
	Atpalikusi – attīstīta	
	Atkarīga – neatkarīga	
	Beztiesiska – tiesiska	
	Nabadzīga – bagāta	
Sabrūkoša - labklājīga		
Valsts ietekmes uz personību vērtējums	Apvienojoša – šķiroša	0,724(I) 0,878(R)
	Aizsargājoša - neaizsargājoša	
	Personības attīstību veicinoša – personības attīstību bremsējoša	

Kā redzams metodikas atsevišķu skalu ticamības rādītāji ir pietiekami un labi. Ilustrētās skalas uzskatāmi atspoguļo faktora „Valsts” saturisko struktūru.

Turpmāk tiek aprakstīti pētījuma rezultāti, kas atspoguļo Latgales iedzīvotāju:

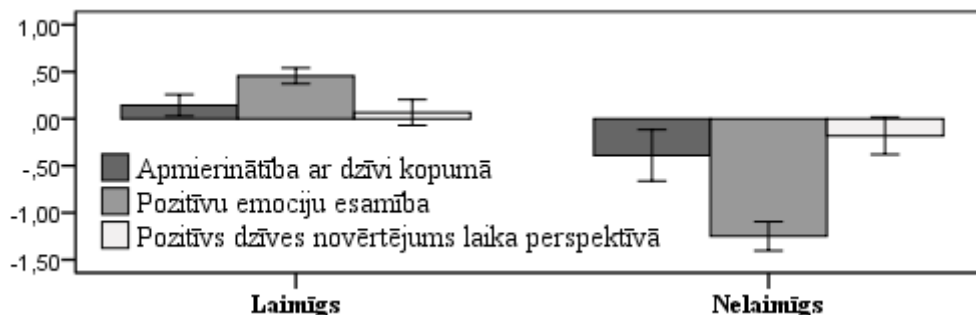
- ideālos priekšstatus par atsevišķiem subjektīvo attieksmi pret valsti atspoguļojošiem faktoriem (2. att. apzīmējums „I”),
- šo faktoru reālā stāvokļa vērtējumu (2. att. apzīmējums „R”),
- priekšstatus par valsts ideālo kvalitāti (3. att. apzīmējums „IK”),
- gatavību pielikt pūles šādas ideālās kvalitātes (cena) sasniegšanai (3. att. apzīmējums „IC”),
- valsts reālās kvalitātes vērtējumu (3. att. apzīmējums „RK”),
- pielikto pūļu reālo līmeni (cena) šādas kvalitātes sasniegšanai (3. att. apzīmējums „RC”).

Pētījuma rezultātu analīze *Analysis of the research results*

Pētījuma sākumā ar Oksfordas laimes aptaujas un divpakāpju klasteranalīzes palīdzību tika veikta respondentu klasifikācija 2 grupās – „Laimīgs” un

„Nelaimīgs”. Šāda klasifikācija bija nepieciešama, lai izpētītu respondentu apmierinātības ar valsti un viņu laimes izjūtas mijsakarības. Jāatzīmē, ka šāda klasifikācija neparāda detalizētākas laimes izjūtas gradācijas, bet ir pietiekama, lai noteiktu galvenās pētāmo fenomenu mijsakarību tendences.

1. attēlā ilustrēta minēto grupu laimes izjūtas struktūra.

1.att. Grupu „Laimīgs” un „Nelaimīgs” laimes izjūtas struktūra

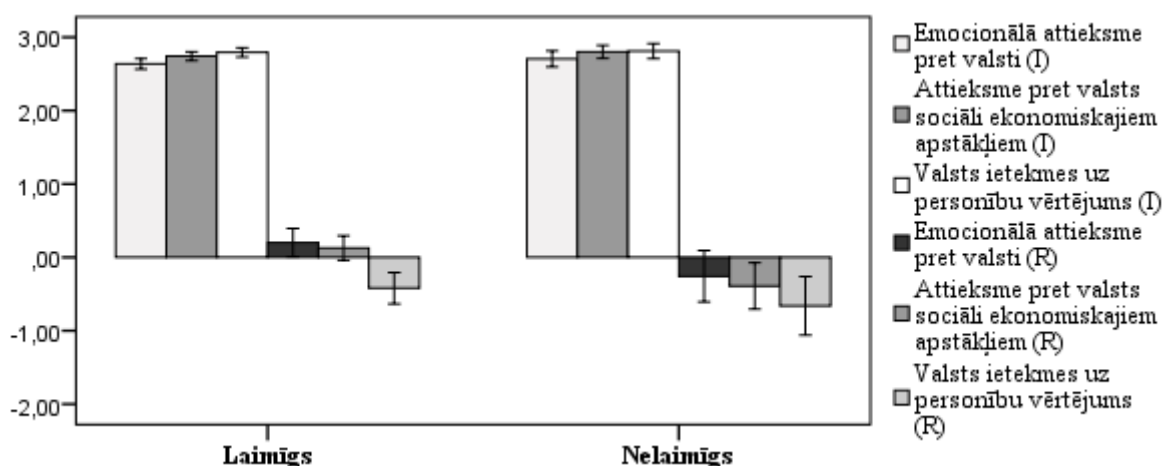
Fig.1 The structure of feeling of happiness of groups „Happy” and „Unhappy”

Turpmāk atspoguļota faktora „Valsts” struktūras skalu ideālās nozīmības un reālā stāvokļa vērtējuma analīze respondentu grupās „Laimīgs” un „Nelaimīgs” (skat. 2. attēlu).

Apkopotajās respondentu grupās „Laimīgs” un „Nelaimīgs”, izmantojot Stjudenta (t - test) kritērija noteikšanas metodi, statistiski nozīmīgas atšķirības tika konstatētas pēc faktora „Valsts” skalu „Emocionālā attieksme pret valsti” ($F=1,383$, $p<0,05$) un „Attieksme pret valsts sociāli ekonomiskajiem apstākļiem” ($F=1608$, $p<0,05$) reālā stāvokļa novērtējuma. Savukārt pēc skalas „Valsts ietekmes uz personību vērtējums” reālās situācijas vērtējuma statistiski nozīmīgas atšķirības starp pētāmajām grupām netika konstatētas. Arī pēc faktora „Valsts” visu skalu ideālo priekšstatu vidējām vērtībām pētāmajās respondentu grupās statistiski nozīmīgas atšķirības netika konstatētas. Pētāmā faktora skalu salīdzinājums ilustrēts 2. attēlā.

Iespējams konstatēt, ka abu salīdzināmo grupu respondenti sniedz zemu vērtējumu skalām, kuras raksturo reālo situāciju valstī, tomēr faktora „Valsts” skalu vērtējums respondentu grupā „Nelaimīgs” ir zemāks nekā respondentu grupā „Laimīgs”. Jāatzīmē, ka zemākais reālās situācijas vērtējums abās respondentu raksturo skalu „Valsts ietekme uz personības attīstību”, nedaudz augstāk respondenti vērtē valsts sociāli ekonomiskos apstākļus, savukārt visaugstākais vērtējums atklāj respondentu emocionālo attieksmi pret valsti.

Zemu faktora „Valsts” reālās situācijas vērtējumu iespējams saistīt Latgales reģiona sarežģīto sociāli ekonomisko situāciju, kura ilustrēta šī raksta ievadā.

2.att. Faktora „Valsts” satura skalu vidējās vērtības respondentu grupās „Laimīgs” un „Nelaimīgs”

Fig.2 Average values of Factor „State” in groups „Happy” and „Unhappy”

2. tabulā veikta faktora „Valsts” psiholoģiskā interpretācija apvienotajās respondentu grupās „Laimīgs” un „Nelaimīgs” pēc reālā stāvokļa novērtējuma. Faktora „Valsts” psiholoģiskās interpretācijas analīze, ka abu grupu iedzīvotāju attieksme pret valsti ir robežstāvoklī starp negatīvu un pozitīvu vērtējumu, bet grupas „Nelaimīgs” iedzīvotāju attieksmē pret valsti konstatēta negatīva vērtējuma tendence.

2.tab. Faktora „Valsts” psiholoģiskā interpretācija respondentu grupās „Laimīgs” un „Nelaimīgs” pēc reālā stāvokļa novērtējuma

Table 2 Psychological interpretation of factor „State” in groups of respondents „Happy” and „Unhappy” in accordance with the real assessment of the state

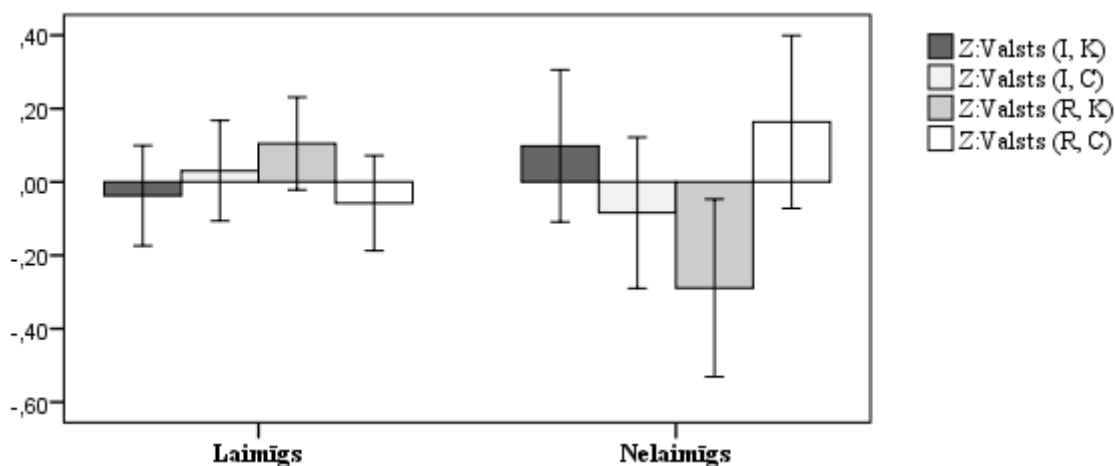
Faktora „Valsts” skalas	Respondentu grupas „Laimīgs” psiholoģiskais raksturojums saskaņā ar faktoru „Valsts”	Respondentu grupas „Nelaimīgs” psiholoģiskais raksturojums saskaņā ar faktoru „Valsts”
Emocionālā attieksme pret valsti	Cieņu radoša, vidēji nozīmīga, mēreni mīlota, drīzāk vāja nekā stipra, drīzāk atvērta nekā noslēgta	Drīzāk cieņu neradoša, maz nozīmīga, drīzāk nav mīļa, drīzāk vāja, noslēgta
Attieksme pret valsts sociāli ekonomiskajiem apstākļiem	Drīzāk demokrātiska nekā totalitāra, drīzāk atpalikusi nekā attīstīta, drīzāk neatkarīga, drīzāk tiesiska nekā beztiesiska, drīzāk nabadzīga, vidēji labklājīga	Drīzāk demokrātiska nekā totalitāra, atpalikusi, drīzāk atkarīga, beztiesiska, nabadzīga, drīzāk sabrūkoša nekā labklājīga
Valsts ietekmes uz personību vērtējums	Drīzāk šķiroša nekā apvienojoša, drīzāk neaizsargājoša nekā aizsargājoša, personības attīstību bremzējoša	Šķiroša, neaizsargājoša, personības attīstību bremzējoša

Iespējams secināt, ka faktora „Valsts” novērtējumā konstatēta būtiskākā neatbilstība starp respondentu ideālo priekšstatu par valsti un reālo situāciju valstī. Latgales iedzīvotāju neapmierinātība ar sociālās vides makrolīmeņa faktoru „Valsts” ir nedaudz zemāka laimīgo respondentu grupā. Tie respondenti, kuriem ir zemāks pretenziju līmenis pret valsti, ir laimīgāki – viņiem raksturīga liberālāka attieksme pret valsti.

Tādējādi Latgales iedzīvotāju zemā apmierinātība ar valsti vērtējama kā faktors, kas pazemina viņu laimes izjūtu, jo saskaņā ar minētajām F. Endrjūsa un S. Vaitija atziņām, neapmierinātību un nelaimīguma izjūtu rada būtiska neatbilstība starp esošo stāvokli un ideālu (Andrews & Withey, 1976). Šī teorētiskā atziņa pamato mijiedarbību starp iedzīvotāju apmierinātību ar valsti un viņu laimes izjūtu.

Turpmāk tiek piedāvāta faktora „Valsts” kvalitātes – cenas attiecību analīze respondentu grupās „Laimīgs” un „Nelaimīgs”.

3. attēlā ilustrētas faktora „Valsts” kvalitātes – cenas attiecības respondentu grupās „Laimīgs” un „Nelaimīgs”.

3.att. Faktora „Valsts” kvalitātes – cenas attiecības respondentu grupās „Laimīgs” un „Nelaimīgs”

Fig.3 Quality - price ratio of factor „State” in groups „Happy” and „Unhappy”

Saskaņā ar aprēķināto Manna – Vitnija U kritēriju statistiski nozīmīgas atšķirības starp grupu „Laimīgs” un „Nelaimīgs” konstatētas pēc faktora „Valsts” reālās kvalitātes ($p=0,004$) un ideālās kvalitātes ($p=0,050$) vērtējuma.

Faktora „Valsts” reālās kvalitātes novērtējums nav augsts visā respondentu izlasē - to nosaka objektīvās Latgales reģiona sociāli ekonomiskās problēmas. Tomēr jāatzīmē, ka grupas „Laimīgs” respondentu minētā faktora vērtējums kopumā ir augstāks. Tas liecina par to, ka šīs grupas respondentiem piemīt pozitīvāka dzīves uztvere, ko var izskaidrot ar to, ka šai respondentu grupai

raksturīga izteikta būtiskākā laimes izjūtas komponenta „Pozitīvu emociju esamība” dominante.

Tajā pašā laikā Latgales iedzīvotāji, kuri attiecināti uz grupu „Nelaimīgs”, augstāk novērtē savus reālos ieguldījumus (reālā cena) faktora „Valsts” kvalitātē salīdzinājumā ar iedzīvotājiem, kuri ietilpst grupā „Laimīgs”. Augsts cenas novērtējums var veidot nelaimīgajiem Latgales iedzīvotājiem vilšanās izjūtu attiecībā pret valsti, jo reālās valsts kvalitātes vērtējums šajā grupā ir negatīvs.

Secinājumi **Conclusions**

Apkopojot iegūtos rezultātus, iespējams secināt:

1. Pētāmajā izlasē konstatēta neapmierinātība ar sociālās vides makrolīmeni prezentējošā faktora „Valsts” reālo kvalitāti neatkarīgi no respondentu laimes izjūtas. Šo tendenci pamatā nosaka Latgales reģiona objektīvās sociāli ekonomiskās problēmas;
2. Valsts ietekmi uz personību grupu „Laimīgs” un „Nelaimīgs” respondenti novērtē negatīvi;
3. Grupā „Laimīgs” ir nedaudz augstāks emocionālās attieksmes pret valsti un valsts sociāli ekonomisko apstākļu reālās kvalitātes novērtējums nekā grupā „Nelaimīgs”;
4. Grupas „Laimīgs” respondentiem ir augstāks valsts reālās kvalitātes vērtējums un zemākas prasības pret valsts kvalitāti ideālajā vērtējumā. Savukārt grupas „Nelaimīgs” respondentiem ir zems valsts reālās kvalitātes vērtējums un augstas prasības pret valsts kvalitāti ideālajā vērtējumā;
5. Zemais apmierinātības līmenis ar valsts reālo kvalitāti vērtējams kā faktors, kas negatīvi ietekmē Latgales iedzīvotāju laimes izjūtu.

Summary

The aim of this scientific research is to describe the satisfaction with state of Latgale inhabitants', as well as illustrate how this factor affects their feeling of happiness. The satisfaction with state as one of the most important factors influencing happiness are highlighted in many studies of positive psychology.

The theoretical interpretation of the happiness phenomenon is also based on the findings of positive psychology, according to which happiness is defined as a life satisfaction and positive evaluation of his life and positive emotions over negative emotions.

Latgale region has been chosen because this is the region of Latvia with the lowest socio-economic development, which is considered one of the poorest regions in the European Union - so it acquires a special topicality of welfare problem, the most

important aspect of happiness. Because of this author of this article chose to investigate Latgale inhabitants' satisfaction with the state socio-economic situation, state influence on personality, also the emotional attitude towards the state.

Participated in the survey respondents (n=450) of the Balvi, Ludza, Rezekne, Preiļi, Daugavpils and Kraslava region. The empirical research base: the state educational institution, regional public authorities of Latgale and private businesses.

Were used in the following research methods: author developed methodology „Family, Job, State” (Kalvāns, 2013) and M. Argyle's „Oxford Happiness Questionnaire (Hills & Argyle, 2002).

The results of empirical study lead the following conclusions:

1. In the researched selection found dissatisfaction with the real quality of macro factor “State” regardless of respondents feeling of happiness. This trend is primarily driven by the Latgale region the objective socio-economic problems;
2. State influence on the personality happy and unhappy inhabitants of Latgale assessed negatively;
3. Happy Latgale inhabitants have slightly higher emotional attitudes towards the state and the state socio-economic condition than the unhappy inhabitants;
4. Happy Latgale inhabitants have higher assessment of real condition of the state and lower requirements against ideal condition of the state. The unhappy inhabitants of Latgale have low assessment of real condition of the state and high requirements against ideal condition of the state;
5. The low level of satisfaction with the real quality of the state evaluated as a factor that negatively affects the happiness of Latgale inhabitants.

Literatūra

References

- Adler, N. E., & Newman, K. (2002). Socioeconomic disparities in health: Pathways and policies. *Health Affairs*, 21 (2), 60-76.
- Andrews, F. M., & Withey, S. B. (1976). Social indicators of well-being: America's perception of life quality. NY: Plenum Press.
- Argyle, M. (2003). Causes and Correlates of Happiness, In D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Eds.). *Well being: The foundations of hedonic psychology*, 353-373.
- Clark, A., & Oswald, A. J. (1994). Unhappiness and Unemployment. *The Economic Journal*, 104, 648-659.
- Diener, E., & Biswas-Diener, R. (2002). Will money increase subjective well-being? A review and guide to needed literature. *Social Indicators Research* 57, 119–169.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54 (1), 403-425.
- Diener, E., & Seligman, M. (2004). Beyond Money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5 (1), 1-31.

- Galati, D., & Sotgiu, I. (2004). Happiness and Positive Emotions. In: A. Delle Fave (Ed.). *Positive Psychology. Special issue of Ricerche di Psicologia* 1, 41-62.
- Hills, P., & Argyle, M. (2002). The Oxford happiness questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences* 33, 1073–1082.
- Kahneman, D., Diener, E., & Schwarz, N. (2003). *Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology*. Russell Sage Foundation Publications.
- Kalvāns, Ē. (2013). *Latgales iedzīvotāju laimes izjūtas struktūra un psiholoģiskās labklājības saturs*. Promocijas darbs. Daugavpils.
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005). Pursuing Happiness: The Architecture of Sustainable Change. *Review of General Psychology*, 9, 2, 111-131.
- Nye, J. (2003). The Power of Persuasion: Dual Components of US Leadership. The Conversation with J. Nye. *Harvard International Review*.
- Snyder, C. R., & Lopez, S. J. (Eds.). (2009). *Oxford handbook of positive psychology, 2nd edition*. New York: Oxford University Press.
- Stevenson, B., & Wolfers, J. (2008). Economic growth and subjective well-being: Reassessing the Easterlin paradox. *Brookings Papers on Economic Activity*, Spring, 1-87.
- Svence, G. (2009). *Pozitīvā psiholoģija*. Apgāds Zvaigzne ABC.
- Valsts Nodarbinātības aģentūras dati. (2016). <http://www.nva.gov.lv/>
- Wendt, A. (1994). Collective Identity Formation and the International State. *American Political Science Review*. N 88.
- Воронов, В. В., & Лавриненко, О. Я. (2011). Доходы населения Латвии: уровень, дифференциация, динамика. *Социологические исследования*, 9, с. 47.
- Евфремова, Ж. Д. (2001). Образ государства и власти в контексте русской ментальности. „Национальная идея как фактор обеспечения социально-политической и экономической стабильности российского общества”: Материалы международной научно-практической конференции. Под ред. А.Л. Елисеева. Орёл: Орёл ГТУ, с. 337-344.
- Киселев, И. Ю. (2003). Образ государства в международных отношениях и социальное познание. *Вопросы философии*, № 5.
- Киселев, И. Ю., & Смирнова, А. Г. (2006). Динамика образа государства в международных отношениях .СПб.
- Козбаненко, В. А. (2002). *Государственное управление: основы теории и организации. Учебник. В 2 т. Изд. 2-е*. М: „Статут”.
- Оксфордский толковый словарь по психологии. (2002). Под ред. А. Ребера. М., 467 с.
- Черданцев, А. Ф. (2000). Теория государства и права: Учебник для вузов. М.: Юрайт, 432 с.